

elméleti kérdésekkel és a gyakorlati részletproblémákkal is, hogy hozzásegítsék a fiatal tiszteket olyan katonai ismeretekhez, melyeket a szabályzatokból nem lehet kiolvasni és megtanulni. Tapasztalatlan alparancsnokok számára részletekbe menő kiképzési terveket, módszereket, harctéri példákon alapuló kisebb harcgyakorlatokat ismertetnek.

A külföldi szakirodalom ismertetését és tanulmányozását is megtaláljuk az orosz katonai irodalomban.

Végeredményben megállapíthatjuk, hogy a Vörös Hadseregnek a háborúból merített tapasztalatokra támaszkodó harcászati elvei és kiképzési módszerei nem sablonosak és nem szakadnak el a korszerű harc lényegétől. *Ezért elveik tiszták és egyszerűek, kiképzésük magasszínvonalú és amellett gyakorlatias.*

*

A szovjethadseregben uralkodó harcászati elvekre és kiképzési módszerekre vetett rövid pillantás után ismételtén felhívjuk a demokratikus honvédség minden tagját, hogy kísérje figyelemmel a jövőben megjelenő tanulmányokat és ismertetéseket, mert jelenlegi szerény helyzetünkben csak magas elméleti tudás megszerzése ad önbizalmat és nyújt reményt arra, hogy kedvezőbb körülmények között a gyakorlatban is megvalósíthassuk mindazt, amire komoly munkával felkészülünk.

Az elméleti tudás hiánya és készületlenség nem lehet késlettetője új honvédségünk fejlődésének.

„Tanulni! Tanulni! Most ez a legfontosabb!” Ez a parancsa a szovjethadseregnek. Ez a parancs legyen a mi jelszavunk is.

Vértes László

A VOLT HONVÉDSÉG TISZTIKARÁNAK TÖRTÉNELMI FELELŐSSÉGE

BÁRMENNYIRE is nehezünkre esik, nézzünk férfiasan szemébe ennek a kérdésnek: A Magyarországot ért tragikus történelmi események során mi volt a honvédtisztikar felelőssége. Mondani is felesleges, hogy e kérdés tisztázásánál egy pillanatra sem szabad mellőzni a történelmi tárgyilagosságot és ki kell tudni kapcsolni azt az elfogultságot, amelyet a honvédtisztikar egyetemességével szemben a magyar demokratikus társadalom tekintélyesebb része — valljuk meg, okkal — érez.

társadalom tekintélyesebb része — valljuk meg, okkal — érez.

A legismertebb történelmi események sorozata igazolja, hogy Magyarország 1945. évi teljes katonai, társadalmi és erkölcsi összeomlását egy több mint negyedévszázados, politikailag egyértelmű rendszer kor-

szaka előzte meg. Ameddig az ország eddig a mélypontig eljutott, nyílegyenes úton haladt a maga útján. Azon az úton, amely ezt a negyedszázados történelmi korszakot pontosan odavezette, ahova eljutott. Ezt a történelmi tényt vitatni nem lehet, mert az idősorrendben lezajlott történelmi események mindezt kétségbevonhatatlanul bebizonyították.

Alezredes és ennél alacsonyabb rangban szolgáló honvédtisztjeink legnagyobb részének katonai nevelése 1919 után, tehát a magyar polgári társadalom teljesen egyoldalúvá félrecsúszott ellenforradalmi ideológiai korszakában kezdődött. Mást nem láttak maguk előtt, mint a külső formák szerint magyar nacionalista, a valóságban azonban a nemzet érdekeitől mentes, sőt azokkal legtöbbször ellenétben álló, ál-szimentális és valótlan eszmevilágot. Az elferdített történelmi feltalálások során eszményi és katonaidéalként kerültek előtérbe a fiatal tisztisarjadék előtt követendő példaként odaállított személyek. Személyek, akiknek történelmi felelősségét hazánk helyzete már napjainkban minden hozzáfűzés nélkül vitán felül kiértékelhetővé tette, amellyel kapcsolatban minden józan ítélőképességű állampolgár a maga véleményét megalkothatja.

A vasárnapi udvarlaki őrségváltások romantikus parádéhangulatában nőtt fel tisztikarunk. Az a tisztikar, amely nem tudott és nem akart kedvezőtlen kritikát alkotni arról a rendszerről, amely az ő érdekeit szolgálta, amilyen kívül másfélét elképzelni nem is tudott és amely a tisztí életpálya lehetőségeit a végsőkig biztosítani igyekezett. Közben a kialakult légkörben, nemcsak a honvédtisztikar, hanem az egész magyar társadalom javarésze előtt — a szervezett munkásság egy töredékének kivételével — terra incognita, ismeretlen terület és ismeretlen fogalom volt az igazi emberi demokrácia valódi értelmezése.

A honvédtisztikar ideológiai beállítottsága a legteljesebb összhangban állott a magyar polgári társadalom javarészeének, mindenekelőtt azonban a köztisztviselői karnak a világszemléleti felfogásával. Csak egy kétségbeejtően kisszámú csoport képviselte az országban a helyes, de különösen a korán illegalitásba kényszerített harcos demokratikus közvéleményt, de talán ez a csoport sem tisztán meggyőződésből és szabad elhatározásából, hanem esetenként csak különleges életkörülményei és társadalmi helyzete révén került az igazságtalanul elnyomott és az üldözés legkíméletlenebb eszközeivel szétforgácsolt magyar politikai baloldal sokat szenvedett sorai közé.

A rendszer kiszolgálásáért mindenki felelős.

Kétségbevonhatatlan történelmi tény, hogy az ország teljes erkölcsi és politikai csődbejutása annak volt a következménye, hogy a közismert politikai előzmények után az 1944. évi október 15-i fegyverszüneti deklaráció eredménytelen maradt. Még kevésbé vitatható az a tény, hogy ennek az *utolsó lehetőségnek* a meghíúsulása jórészt a magyar királyi honvédség akkori tisztikarán múlt.

Nem vitatható továbbá a honvédtisztikar legsúlyosabb történelmi felelőssége az október 15-ét megelőző időszakból, sőt az egész utolsó

negyedévszázad alatti időből sem. De ebből a korszakból — az ellenforradalmi politikai bűncselekményektől eltekintve — a honvédtisztikar minden tagja egyformán bűnös vagy nem bűnös abban, hogy kiszolgált egy rendszert, melynek politikája az ország végromlásához vezetett. Természetes, hogy ezen a megállapításon kívül áll az összes, a teheráni egyezmény szerint háborús bűnösségnek minősülő egyéni bűncselekmény. De ugyanakkor nem lehet az elmúlt rendszer összes társadalmi és történelmi bűnét csak az azt kétségtelenül maradék nélkül kiszolgáló honvédtisztikarnak felróni. Nem szabad megfélemlkezni arról sem, hogy ugyanebben az időben ugyanezt a rendszert az egész magyar társadalom, a közalkalmazott, a mérnök, a földműves és a gyári munkás *a maga munkájával* — mert egyebet sem tehetett — kiszolgált. Gondoljunk arra, hogy az elmúlt évszázad alatt számszerűen milyen kevesen voltak azok, akik a rendszerrel cselekvően szembehelyezkedtek és hogy helytelen politikai beállítottsága folytán mennyire megértés nélkül szemlélte ezek hősi harcát, sokszor mártíromságát az egész magyar társadalom.

Ugyancsak a történelmi igazság érdekében nem lehet elhallgatni azt sem, hogy az elmúlt évtizedek alatt nem volt, de nem is lehetett magát a mai fogalmak szerint baloldalinak nevező honvédtisztikar. Ez a talán megdöbbentőnek hangzó, de igaz megállapítás azon a tényen alapszik, hogy ha ebben a korszakban lett volna magát baloldalinak valló tisztje a honvédségnek, úgy azt a rendszer éppen úgy nem tűrte volna meg a tényleges szolgálatban, mint más, magát baloldalinak valló közalkalmazottat.

Enyhítő körülmények.

A történelmi tárgyilagosság érdekében fel kell sorakoztatni azokat a, ha nem is mentő, de legalább is enyhítő körülményeket, melyek hozzátartoznak a honvédtisztikar történelmi felelőssége feletti helyes és igazságos ítélet kimondásához. Ezek közül talán első helyen kell felemlíteni a tisztikar számos tagja részéről fennállott kétségbevonhatatlan jóhiszeműséget. Ezek előtt az igazságot és a realitást ködfátyolszerűen takarta el egy negyedévszázados egyértelmű irányú propaganda célzatos és hamis látszatkeltése, amely a magyar közvélemény nagyrészt, de a tisztikart teljes egészében hatása alatt tartotta. A fiatalabb és tapasztalatlanabb tiszték javára lehetne írni a parancsnokok fokozott felelősségét, amely éppen a tisztikar nevelése és vezetése szempontjából az érvényben lévő szabályzatok értelmében a magasabb parancsnokok részéről fennállott. A honvédtisztikar egyoldalú politikai beállítottságának másik, döntő tényezője volt az 1919. évi magyar tanácsköztársaság politikai és hadművelési eseményeinek céltudatosan elferdített valótlan propagálása. Kétségbevonhatatlan, hogy ebben a korszakban is lehettek hibák és a kezdeti nehézségekkel járó kialakulatlan átmeneti visszasságok. De a nevelődő honvédtisztis sarjadék előtt *kizárólag* ezekről a kedvezőtlenégekről beszélni történelemhamisítás volt és ma már tudjuk, hogy ez a mesterségesen kitenyészített kommunistaellenes világszemlélet,

amelyben a magyar társadalom nagyobbik részével együtt a tisztikar is felnőtt és beleidegződött, nem volt semmi más, mint az elmúlt rendszer tervszerűen kiépített védekezése az ellenforradalom vádló emlékei miatt érzett saját rossz lelkiismeretével szemben.

Mindezek alapján a magyar középosztályból sarjadzott honvédtisztikar felelőségének kérdését 1944 március 19-ig, illetve október 15-ig terjedő időszakig — a már említett ellenforradalmi bűncselekményektől és a nemzetközi jogszerű háborús bűnösségi esetektől eltekintve — a magyar polgári társadalom történelmi felelőségétől elhatárolni nem látszik igazságosnak. De még így is elég súlyos teherként nyugszik a honvédtisztikar vállain az 1944. évi német megszállás és az azt követő nyilas hatalomátvétel utáni időszakból.

Kínos, de tanulságos e kérdéssel kapcsolatban egy ugyancsak korunkból származó történelmi példára hivatkozni. 1939 március 14-én, a német fasiszta világhódító szándék nem első, de még nem utolsó állomásaként Csehország került a nácizmus véderejének megszállása alá. Ezen a napon, a német csapatoknak Prágába történt bevonulása alkalmával egy tábornokból és 17 törzs- és főtisztből álló cseh tiszti csoport a belügyminisztérium épületének ablakaiból puskatüzeléssel fogadta a hazájuk fővárosát elfoglaló németeket. Ez a kis tiszti csoport kétségtelesen tisztában lehetett azzal, hogy elszigetelt fegyveres ellenállásuk nem fogja visszavonulásra kényszeríteni a bevonuló németeket. Méginkább tudhatták azt is, hogy önként vállalt harcukért életükkel kell, hogy fizessenek. Mégis, a cseh demokrácia derék tisztjei vállalták a kilátástalan harcot, a cseh köztársaság szuverénitásának és a nemzeti ellenállásnak a német fasiszta támadással szembeni jelképes bizonyítékként. Valóban, ez a tizennyolc tiszt az egész egyetemes cseh tisztikar és a cseh köztársaság becsületéért áldozta fel életét, a demokrácia, a szabadság és az állami függetlenség eszméjének védelmében.

Október 15. A végső határ.

Sajnos, a magyar honvédtisztikar hasonló, testületi, kimagasló hősi kiállást és áldozatvállalást semmiféle harccselekménnyel kapcsolatban felmutatni nem tud. Kétségbevonhatatlan tény, hogy voltak honvédtisztjeink, akik résztvettek a magyar nemzeti ellenállásban vagy az idevonatkozó tervezésekben. Voltak, akik személyesen résztvettek a fegyveres ellenállást jelentő partizánháború küzdelmeiben is. De honvédtisztikarunk összesége, következményeként az elmúlt rendszer tervszerű politikai kódósfítésének és annak az ellenforradalmi légkörnek, amelyben felnevelődött és évtizedeket szolgált, nem tudta megérteni a történelmi pillanatok súlyát. A már más helyen felsorolt lélektani és egyéb tényezők hatása alatt nem tudott felemelkedni arra az erkölcsi magaslatra, amelyet október 15-e nemzeti létet vagy nemlétet jelentő tragikuma a tisztikar minden egyes tagjára a történelmi felelőség szempontjából jelentett. Ezen múltott, hogy a részleteiben ismertett

előzmények után a legtöbb tiszt nem tudott különbséget tenni az (egyébként a történelmi és politikai bűnök sorozatával terhelt) alkotmányos és törvényes rendszer és a csalárd módon törvényesség látszatával kerkendő nyílas hatalomátvétel agressziója között. Nem tudott továbbá különbséget tenni a törvénytelen és alkotmányellenes rendszer által gyakorolt hadúri jog és az erre a törvénytelenségre felépített szolgálati szabályzat jogtalanul alkalmazott parancsoló rendelkezései és mindezekkel szemben a józan ész által diktált magyar érdeköstön, a propagandamentes tárgyilagosság és a magyar állami szuverénitás lelkiismereti parancsai között. Sőt mindezeket feláldozva, képes volt folytatni a harcot abban a kilátástalan helyzetben, melyet valóságban a Tisza mentén húzódó arcvonál közelsége jelentett.

Ez az, ami miatt ma minden tiszt egyéenként kell, hogy az igazoló bizottság előtt számot adjon arról, hogy mit tett az október 15-i kormányzói fegyverszüneti parancs elhangzása után. Kétségtelen, hogy látszólag ellentmondás, amikor a demokratikus Magyarország számonkéri a Horthy kormányzónak tett honvédeskü megszegését, de gondoljunk arra, hogy ez az alkalom volt az utolsó lehetőség arra, hogy az ország a háborúból viszonylag kisebb baj árán kikerüljön. Amikor kétségtelen, hogy — amint azt az igazoló bizottságok is elismerik — voltak bizonyos elkerülhetetlen kényszerhelyzetek, melyek elől kitérni nem volt lehetséges, másrésről bizonyos, hogy a Szálasi-hadseregben való szolgálat alóli kivonás nem volt kockázatmentes vállalkozás és előbb, vagy utóbb, de minden honvédtisztnek át kellett esni az egyéni lelkiismereti válságon, amely egyéni állásfoglalása során a katonaszökés, ennek következményeként esetleg a golyó vagy a kötél, vagy a passzivitás között kellett elkerülhetetlenül választani. Lehet, hogy számos *volt* honvédtiszt bajtársunknál ezt az egyéni állásfoglalást velünkszületett egyéni és külső körülmények *döntően* befolyásolták. De ennek ellenére sincs joguk panaszkodni azoknak, akik a faszizmus és a demokrácia világnézeti döntő küzdelme során a Szálasi-hadsereg kötelékében az utolsó föltényig kitarítottak a német világimperializmus eszméje mellett és most nyugátról visszatérve nem fogadja őket a határon fehér ruhás leánykák virágbokrétás kara és a németek melletti harc egyenes következményeként porbasujtott Magyarország hálája.

Dezsényi Miklós